VII.

Manastirea de la Arges. Alte zidiri ale lui Neagoe.

Toate silintile si toata bogatia insa si le cheltui Neagoe pentru a da Argesului, de unde plecase Mitropolitul pentru a se aseza la Targoviste langa Domn, - care totusi statea si la Arges, aproape de sprijinitorii sai ardeleni, - cea mai frumoasa din manastirile aflatoare pe pamantul romanesc. Marmura, “piatra cioplita si netezita si sapata cu flori”, alcatuieste paretii, prinsi intr’un patrat, pe care-l intrerupe insa umflatura de strane inaintea altarului. Ca si la Dealu se intalneste braul de imprejmuire, firidele, rosetele sapate in locul discurilor de smalt din Moldova, turnuletele din fata, de-asupra pridvorului razimat pe doisprezece stalpi, “strasinele cioplite cu flori”, privazurile de usi si feresti “scobite si razbatute prin piatra”. Dar aici un alt mare turn se inalta de-asupra naosului insusi; un aghiazmatariu, un “cerdacel” cu liniile gingase astepta inaintea scarilor pentru slujbele care, mai tarziu, trebuiau sa se faca in pridvorul pe stalpi, deschis vederii si miscarilor aierului.

Dar ceia ce deosebeste mai ales aceasta biserica fara pareche e bogatia impodobirii: la usi, la feresti, pe linia impletita din trei vite a colacului de imprejmuire, pe turnuri, dintre care cele din fata au feresti oblice ce nu se mai intampina aiurea. Lazur albastru, aur de-asupra “florilor” de piatra adausera mandria colorilor pe langa armonia proportiilor si scumpetea trainica a materialului. Un panegirist – acestia au totdeauna multe calificative si comparatii la indemana – cuteaza a face asemanare intre biserica de la Arges si Sfanta Sofie, pe care totusi o cunostea, si adauge chiar ca zidirea lui Neagoe era “cu framseta pe de-asupra” minunatei zidiri bizantine. Sapaturile le facuse mesterul sas Veit, Vitus, care fu intrebuintat si pentru zugraveala, pana ce in tara chiar se capata un bun zugrav de sfinti in Romanul Dobromir. Tot mesterul Veit va fi sapat frumoasele pietre de mormant pentru fiii domnesti Anghelina, Ioan, Petru – ramase in viata numai “coconul” Teodosie, numit pompos dupa marele Imparat rasaritean de odinioara, - si va fi pregatit cea menita pentru ctitorul insusi.

Cum se faceau sfintirile de biserica domneasca pe acest timp ni spune o scrisoare catre Brasoveni a lui Neagoe, cu data de 26 April 1520: “In sfarsit, precum se stie si la noi, am mantuit, dupa lege si datina credintii, biserica noastra sau manastirea pe care incepusem a o rezidi intru cinstea Atot-puternicului Dumnezeu. Am sfintit acea biserica intru lauda Inaltarii Domnului nostru Isus Hristos, si am chemat la sfintirea bisericii toata tara aceasta a noastra; deci acolo am trimes sa se adune. Cu prilejul carii sfintiri sa putem mai usor vedea inaintea noastra pe toti supusii”. La sfintirea manastirii Argesului fura chemati toti egumenii din Athos, dintre cari nu era unul care sa nu fi putut pretui binefacerile Domnului izvorator de mila: “lavra Terii-Romanesti”, - Cutlumuz sau manastirea lui Hariton, - lavra moldoveneasca a Zografului adaugita de Stefan-cel-Mare si de fiul sau Bogdan, lavra ruseasca, a Pantocratorului si cele saisprezece manastiri grecesti isi avura astfel pastorii, supt calauzirea “protului” Gavriil, care peste putin uni in aceiasi Viata de sfant laudele lui Nifon si ale lui Neagoe insusi. Marele sobor serbatoresc se facu in vechea resedinta a Domnilor munteni de la 14 la 17 August anul 1517. Pentru

intaiasi data un Patriarh din Constantinopol, Teolept, se afla pe pamantul romanesc; el era intovarasit de episcopii de Seres, de Sarde, de Midia si de Melenic. Macarie era Mitropolit muntean acuma, si el veni cu egumenii, fara episcopi, caci, la aceasta data, episcopia de Severin se pare ca nu era ocupata si cea din Buzau astepta organisarea. Se facu de cu seara, la 14, vecernie si coliva in ajunul hramului, apoi, spre seara, praznic, “cina, ca sa si odihneasca oamenii”; dupa care calugarii incepura denii in cuprinsul de marmura, stralucitor de aur, al manastirii celei noua. “Si sfarsira denia cand se varsa zorile.”

A doua zi, Neagoe insusi aseza la locurile lor icoanele scumpe daruite de dansul, pe cand clerul, cu Patriarhul in frunte, se gatia de slujba cea mare a liturghiei dupa aceasta tarnosire de mana domneasca. Pana atunci un al doilea ospat primi la mesele intinse pe pajiste toata boierimea la un loc cu saracii de pe acele locuri, “cei mici, saraci, vaduve, misei si cei neputernici”. Cand oaspetii plecara dupa iscalirea si pecetluirea actului de fundatie, ramase stapan pe cuprinsul manastirii Iosif, ca egumen cu bedernita, ca arhimandrit si de o potriva cu carmuitorul Tismenei, care si ea isi avea privilegii mai presus de alte manastiri inca din zilele Patriarhului Filotei (1364-76). Printr-o ultima recomandatie in dedicatia, maiestrit stilisata slavoneste, care se ceteste pana astazi pe doua placi de marmura sapata, de o lature si alta a usii de intrare, Neagoe se ruga de egumeni sa nu primeasca a se aduce si ascunde in manastire “ceva din sculele si din avutia boierilor”, “ca nu cumva sa caza manastirea in nevoie pentru avutie straina”, - o amintire a prigonirilor indreptate de Mihnea-Voda impotriva manastirii Bistrita, in care va fi stat ascunsa averea Craiovestilor.

Neagoe-Voda se ingriji, in acelasi timp, de o resedinta si o biserica potrivita pentru Mitropolit, in Targoviste, unde ii facu stramutarea, dupa invatatura data odinioara de Nifon. Din nenorocire, multamita unei refaceri totale, nu mai avem astazi vechea cladire de la inceputul veacului al XVI-lea. Schite luate inainte de lucrarile de prefacere, ni-o arata avand baptisteriul dupa asamanarea celui de la Arges, lipit de fatada, care samana mai bine cu acea de la Dealu decat cu fatada, mai simpla in linii si mai bogata in podoabe, de la Arges. Ca si acea biserica a Sf. Nicolae din Dealul cu viile, ea are forma unui patrat, si zidurile sant mai putin impodobite. Doua turnuri mari, strabatute de doua randuri de feresti, apasa pe pronaos si naos, si alte turnuri mai mici, cate doua, se aseaza inaintea celorlalte, intre ele sau in fund de-asupra altarului. Aceste opt turnuri singure sant pomenite si de panegiristul lui Nifon si al lui Neagoe, care adauge ca aceasta a doua Mitropolie era “mare si frumos zidita” si ca “nu se satura ochii tuturor de vederea ei”. Vechea inscriptie avea, se pare, data de 30 Septembre 1519, Macarie fiind insemnat ca Mitropolit, si ea mai spunea ca Neagoe a daruit ctitoriei sale satul Aninoasa. Zidirea ramase insa neispravita, si, precum, la Arges chiar, mai avura de lucru mesterii platiti de Radu-Voda de la Afumati, astfel aici se mai cerura silintile acelora pe cari-i chema urmasul adevarat al evlaviei lui Neagoe, Radu Paisie. Numai dupa 1535 biserica a fost deci cu desavarsire gata.

Si o biserica targovisteana a Sf. Gheorghe, cu un singur turn, e aratata in viata lui Nifon ca o ctitorie a lui Neagoe. Daramandu-se cu totul, ea a fost refacuta la 1730 de stegarul Dima. Si putem adaugi ca si in mahalaua Sarbilor era o biserica din acest timp avand pe Sf. Nifon in hram.

Dincolo de munti, in sfarsit, prin darnicia lui Neagoe, capatara Romanii din Scheii Brasovului cea d’intaiu biserica a lor, Sf. Nicolae, careia-i inadi pridvor, pe urma, Petru-

Voda Cercel, si e sigur ca preotii brasoveni, cari atarnasera un timp de Vladica necanonic din Feleac, Daniil, se numiau acum de Domn si se hirotonisiau de Mitropolitul din Targoviste, care va fi avut inraurire in toata Tara Barsei.